

de conreu'), oc. *sazon* «temps, saison» (*non aver sazón* «être hors de saison», *manhtas sazós* «souvent» etc.), cast. *sazón* (DECH v, 197b37ss.), port. *sação* o *sação*, que en gran part encara conserva el sentit agrícola igual al cat: *sação* («a terra teve muita sação todo o ano, por ter habido chubas» (en una carta escrita a J. Moreira per un amic de Tras-os-Montes, *RLus* ix, 125); Gnç. Viana anota a Rio Frio el trasmontão *ceção* «frescura, humidat na terra».⁴

DERIV: *Saonal* 'que està en saó, que està en el seu punt', veg. cita de *Med. Part* d'Ibn Wàfid (c. 1400) *AlcM*; «tot carnicer que --- per ventura tindrà de dos moltons o d'altres carns --- e la una serà pus *saunal* que l'altra, que aja --- a liurar d'aquella carn qui hom li demanarà --- axí bona e *saunal* ---» Valls, a. 1315 (cop. S. xvi), *BABL* xii, 206.

Assaonar, que antigament fou *saonar* (arcaic *sazonar*), en sentit primitiu 'tornar madur', -*nar-se* 'esdevenir a punt, madurar etc.'. «*as'asahonen* les sements», Lull (*Merav*, *NCl* ii, 29.11); en la forma arcaica però en un sentit ja ampliat: «--- qui obre del mester de teuleria, --- sia tengut obrar totz los cayrós e teules --- e rajoles que farà, de bona argila e ben *sasonada*, e que sia la obra ben cuyta, a coneguda dels sobrepausat --- establitz per los còssols», Perp., c. 1284 (*RLR* iv, 363).

Segons l'*InuLC*, parlant de l'esplet ja es troba «ut bene colligatis *sazonatum* ---» ['que colliu ben assaonat'] l'any 1154, «expletum --- leves *sazonatum* illum» 1165, «espletum colligatis --- bene *sazonatum*» 1180, i amb -z-, o ja sense, en docs. de 1209, 1211, 1214, 1218, «pan ben *sabonat* e ben pastat» en dos passatges de 1370 i en un de 1410

Aviat predomina la forma *assaonar*, i també oc. ant. *assazonar* «mûrir, s'adoucir» (*PDPF*). En forma ja ben cat. en Cerverí: «Dits hom tot dia: / —A fort mal, fort metgia, / e a mal, mal li dóna, / e ab mal, mal *s'assaona*», *Faula del Rossinyol*, v. 38 (així ja en el ms. d'Urgell, S. xiv, com comprovo pel facsimil que en donà Llabrés en els seus *Estudis* sobre el poeta). ve a ser la idea de la nostra dita popular «quan cou, cura; i quan pica, madura» o sigui que els abscessos dolent mentre sofreixen cura pacient que els faci madurar, ço que Cerverí aplica als mals morals.⁵

Una de les més clàssiques, i ja antiga, és l'aplicació a la preparació de cuiros i drap consistents, que ja era una especialitat catalana, reconeguda fins a l'estranger, com ho veiem pel fet que els nostres mots hi passen manllevats (recordem els *pelaies* cast. < cat. *paraire* 'assaonador' *PARATOR*): i així ja trobem la forma catalana sense -z- usada a Marsella en el S. XIII: «grana *assaonada* ---» (veg. més cita en *GARBELL* i en el Du C.) en els Estatuts de Marsella de 1269, «tots cuyrams en qualsevol manera adobats de blanqueria, e tots cuyrams *assaonats*, vulle's acolorats, en qualsevulla manera de *saó* sien» doc. de les Drassanes, 1481 (p. p. Moliné, *Consolat*, p. 233).

També és antiga i en les diverses accs. la variant diftonguïtzada *assaunar*: «Sens la tua Benedicció, Senyor, la dita terra --- no --- produeix sinó spines e

cartes, qui ofeguen la sement e lo fruit abans que sia madur ni *assaumat*» (trad. «antequam maturescat»), B.Oliver, *Excitatori* (*NCl*, 63); «çumac per a *assaunar*: nautea», Busa-N. (1507, B-vii-3.17); «Guardau que no sien --- / los vells --- / que molt gran bescomte me par que us veig rebre / sobre l'*assaumat* madur, o florit, / y, en loc de la sal, menjau vós lo pebre, / prenent per madur lo qu' és ja podrit», *Procés de les Oliveres*, v. 1050.

En la forma antiga i normal segueix usant-se en totes les seves aplicacions, literàriament i en tots els nivells socials, professionals i regionals: «les fruites de l'hort *assaonades*», Coromines (*O. C.*, 1294b31); «de tot aquell blat sembrat, / se'n va a buscà la fausseta: / ya l'en veu *assaonat*», MilàF (*Romlo*, 10, recollit a StLlòrenç d. l. Muga, on altres versions porten *ya veu el blat rossejant*); «--- pastar --- maurar o *assaonar* la pasta: sùbigo», «lo pa és massa moll --- la pasta se dexa caure: pistum subsidet; està bé *assahonat*: est bene subactum pistum; lo pa és cuyt ---», OPou (*Th. Pu*, 217, 219); «ja els ha caigut el pelló --- castanya *assaonada*», Riells de Montseny (1964); «—i com preparaven l'esca? —I *assaonaben* perquè servís per encendre foc», Tor de Vall Ferrera (1932), i així parlen també els pastors (*BDC* xix, 82) i els peladors, referint-se al suro *assaonat* (ib. xiii, 91). I el plaga valencià: «es dones sempre són lo mateix --- —Lo que me té que di a mi! És que hui --- me semblen c(og)uaes en es cames, saltàn per es carrilaes; a mi m'agraen en anques com una jarra, y una devantera com un canterè: *assaonaes!*» (*Canyissaes*, 111).

Assaonador: «que tot *assaonador* o altre persona que *assaón* o ús del ofici de *assaunar*, que *assaón* bé e leyalment e complida lo cuyram --- a coneguda dels Còssols del ofici, e si lo dit cuyram no serà bé e leyalment e complida *assaonat*, que sia cremat», ban barceloní del plec dels de 1349-56 (*Arx. Mun*, 109v^o). El *DBal.* cita de l'obra de D. Martín, *Assahonadors de Gerona*, en tals dates: «tot *assaonador* deje *assahonar* tot cuyram qui en son poder vingue --- e que deje ésser bé *assahonat* e pensat, ab compliment de bon segí de porc». «En PMartí, *sasonador*», a 1358; «dels mesters de sabaters, de *sabonadors* e de blanquers» o, en versió llatina: «ministerium sabateriorum et *sahonatoriorum*» a. 1372 (*InuLC*, s. v. s-i ass-).

Per igual a totes les terres de la llengua: els «Capítols de la Confraria dels *Assaonadors* de la Ci de València», de 1392, p. p. *CoDoACA* lx, 366ss; un «Antoni Navarro, *asaunador*» figura en el *Libre de Valúes* castellanenc de 1398 (SzGozalbo, 1961). I en el nostre món insular: «En castell de Cayler --- a molts sarts e pollins [gent d'Apúlia] --- *asaunadors* e adobadors de peylls --- prenen peylls a espera: e com han fetes les sabates e venudes --- prenen atretant a manleuta ---», S. xiv (*BABL* v, 174); «anno --- 1548 --- B. B. et J. V. suprapositi confraternitatis *assaunatorum* --- commisserunt sermonem --- Benedicto Hispano ---» c. 1550 (*JMBover*, *BEscrBal* i, 583). «*Assaonador*: coriarius» Busa-N. (1507), «*assahonador*: coriarius, byrsodepess» OPou (*ThPu*, 161) Per als *assaonadors* de les adobe-